

Bladet

NATURSKOLEFÖRENINGEN • NR 3/12 • ÅRGÅNG 26

Naturskolan 30år

NATURSKOLEFÖRENINGEN

är en intresseförening för människor som arbetar med utomhuspedagogik.

Vi arbetar för en idé; att lära in ute. Positiva upplevelser i naturen är grunden för att förklara ekologiska samband och för att förstå miljöfrågorna. Kunskapen om naturen börjar i naturen!

MEDLEMSSKAP

Enskilda personer och organisationer är välkomna som medlemmar. Enskild medlem får ett ex. av Bladet, som utkommer med fyra nummer per år. Institutioner får 3 ex. per nummer.

ÅRSAVGIFT

- enskilda medlemmar 220 kr
 - organisationer/institutioner 460 kr
- Anmäl dig på föreningens postgiro 493 33 84 - 2. Uppge namn, adress och telefon.

ADRESS

Naturskoleföreningen
c/o Kristina Jarnedal
Tenorgatan 14
421 38 Västra Frölunda

BLADET

Naturskoleföreningens medlemstidskrift. Utkommer med fyra nummer per år.

ANSVARIG UTGIVARE

Stina Lindblad

REDAKTÖR

Robert Lättman-Masch

ADRESS

Bladet
c/o Robert Lättman-Masch
Strandvägen 2
148 30 Ösmo
Tel. 08-520 73708
robert.lattman@naturskolan.pp.se

HEMSIDA

www.naturskola.se

TRYCK

Affärs- & Tidskriftstryck, Vallentuna

UPPLAGA

1200 ex.

PAPPER

Multi Art Silk
Miljömärkt "Bra miljöval"

ANNONSER

Helsida 1500 kr, halv 800 kr,
kvarts 400 kr

MANUSSTOPP

Nr 4/12 1 november

FRAMSIDA

Foto: Torbjörn Wrange

STYRELSEN

kan Du vända Dig till om Du vill veta mer om föreningen eller har någon idé som Du vill framföra.

ORDFÖRANDE

Stina Lindblad
Brukgatan 16
814 94 Älvkarleby
070-645 11 92
stina.lindblad@naturskola.se

KASSÖR

Kristina Jarnedal
Tenorgatan 14
421 38 Västra Frölunda
070 767 51 59
kristina.jarnedal@naturskola.se

LEDAMÖTER

Josefine Gustafsson
Spånehusvägen 62 h
214 39 Malmö
0708-84 11 16
josefine.gustafsson@naturskola.se

Susie Broquist Lundegård
Östgötagatan 18
116 25 Stockholm
0766-48 31 92
susie.broquistlundegard@naturskola.se

Kalle Lindeborg
Lidberga 3
186 91 Vallentuna
08-51025325, 070-720 44 86
kalle.lindeborg@naturskola.se

Jan-Erik Haggarrsson
Yvre 106
815 91 Tierp
070-2753932
jan-erik.haggarrsson@naturskola.se

Torbjörn Wrange
Bävervägen 19
654 68 Karlstad
054-540 35 30
torbjorn.wrange@naturskola.se

Britt Eklöf
Långviken 409
69492 Hallsberg
070-55-88-547
britt.eklof@naturskola.se

Anders Sjöberg
Torkilsväg 7C
791 52 Falun
070-231 25 50
anders.sjoberg@naturskola.se

REDAKTÖR FÖR BLADET

Robert Lättman-Masch 08-52073708

WEB-ANSVARIG

webb@naturskola.se

INFORMATIONSMATERIAL

Naturskoleföreningen har material till mässor, föreläsningar och utställningar. Behöver du informationsfoldrar, låna föreningens Power Point eller Roll up, köpa tygmärke med Naturskoleföreningens logo kontakta Stina Lindblad på tel 070-645 11 92.

TILL ALLA SKRIBENTER

Vi är tacksamma om Du hjälper oss med några enkla saker när Du skriver i Bladet:

- Dela upp texten i mellanrubriker.
- Skriv gärna bildtexter.
- Bifoga illustrationer eller foton med hög upplösning.
- Skicka en fil med din egen layout där det framgår var bilder passar. Skicka också en ren fil där Du sparat texten i Word i typsnitt Times new roman 10 p utan inslag av layout, tabeller eller andra finesser som finns i textprogrammet.
- Det går bra att skicka material som e-post:
robert.lattman@naturskolan.pp.se

Bladet 3/12

Föreningssida.....	2
Ledare.....	3
Naturskola och fältpedagogik.....	4
Jag gick ut för att lära in.....	7
Tillbakablick.....	10
Drömyrket.....	12
En kort visit.....	13
Trevande biologer.....	15
Naturskolans själ.....	16
Lärares erfarenheter.....	17
Att arrangera årsmöte.....	21
Naturrutan.....	23

Ansvar för innehåll i detta nummer:

Naturskoleföreningens styrelse

Naturskolan

30 år

Sveriges allra första naturskola startades i Skåne 1982. 30 år har gått sedan dess och detta rar vi med ett jubileumsnummer av Bladet. Under hösten hålls även en jubileumskonferens, med tema hållbar utveckling. Att naturskolornas utveckling varit hållbar ser vi på att vi under dessa år ökat från en till nära hundra naturskolor. Några har under årens lopp lagts ner men nya tillkommer också varje år. De allra esta har idag kommunal huvudman och stark koppling till skolans ordinarie verksamhet. Lotta Lundberg, skånskan som startade den första naturskolan, är fortfarande aktiv både inom naturskoleverksamheten och i allra högsta grad i arbetet med hållbar utveckling ur alla dess aspekter.

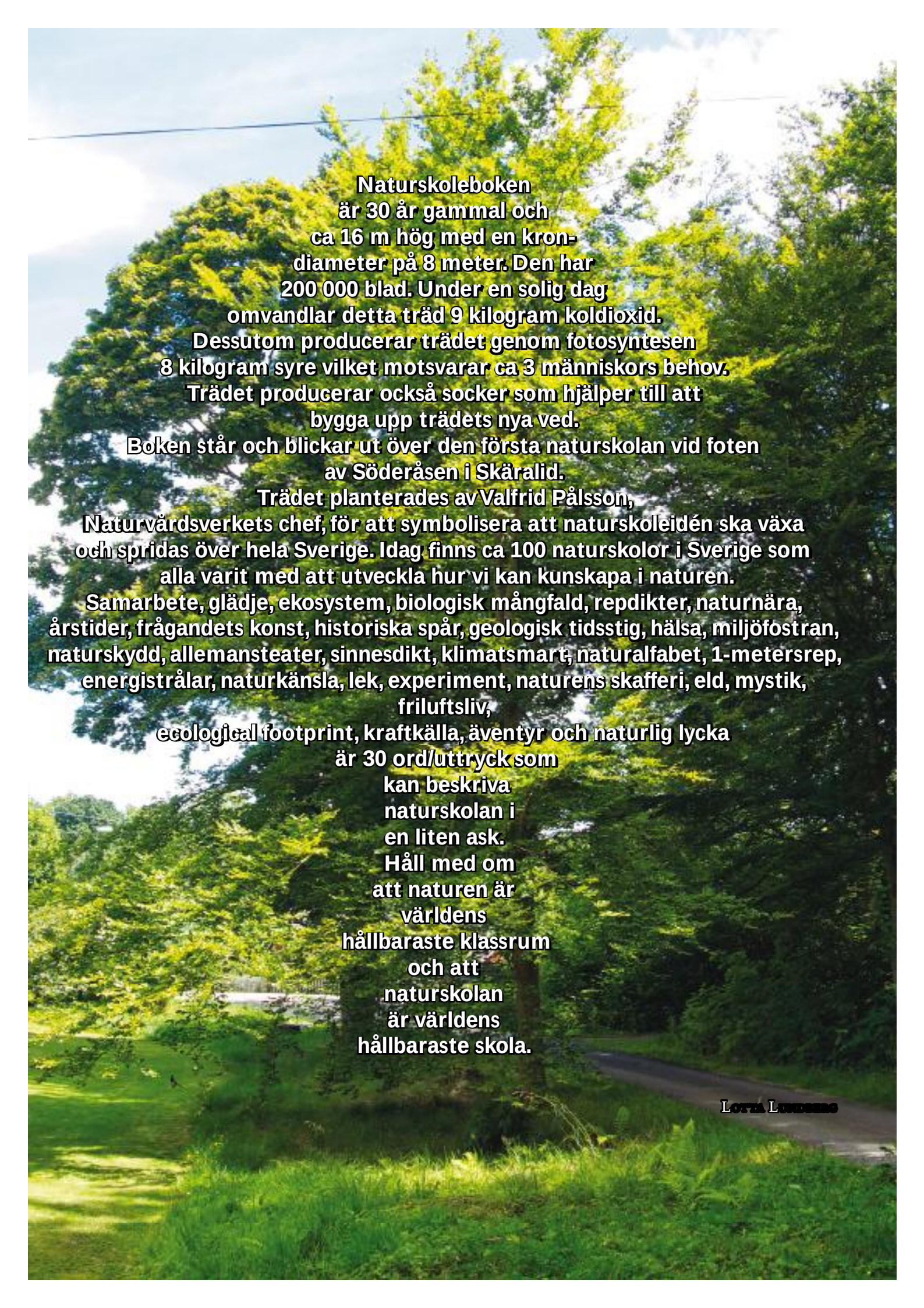
Vid starten vid tidigt 80-tal, var naturskolan ett uttryck för en ny typ av miljöarbete och utvecklades i samarbete med Naturvårdsverket. Att uppmärksamma miljöfrågorna och arbeta för att elever ska få ett positivt naturmöte har under alla år varit en grundsten i naturskolornas verksamhet. Idag har vi ett tätt samarbete med skolorna och följer skolans styrdokument, Naturvårdsverket är inte längre inblandad i naturskolorna. Men eftersom utbildningen från förskola till högskola, enligt Skolverket, ska genomsyras av hållbar utveckling har vi inte behövt göra avkall på arbetet med miljöfrågorna. Istället har naturskolorna blivit duktiga på läroplanerna i alltifrån matematik till svenska och sprider idén om "att lära in ute" genom

ämnesintegrerade, utomhuspedagogiska dagar med upplevelsen i naturen som grund för lärandet.

Naturskoleföreningen är inte lika gammal som den första naturskolan men några av föreningens tidigare ordförande och styrelsemedlemmar reflekterar i detta nummer över dess utveckling. Från en liten förening med liten målgrupp har vi nu, tack vare naturskolornas utmärkta pedagogiska arbete, blivit en efterfrågad kompetens i er och er sammanhang med koppling både till miljöfrågor och skola. Vi får också ta del av både tillbakablickar från några av de naturskolepedagoger som varit med sedan starten och tankar från nya kollegor. Jag delar själv med mig av min väg in i naturskolevärlden, en värld full av möjligheter, utmaningar och upplevelser!

Tack för allt ni gjort och allt ni gör, ni gamla, nya och framtida utomhuspedagoger!

S L

A large, leafy tree with a path leading through it. The tree is the central focus, with its branches and leaves filling much of the frame. A path or road is visible at the bottom right, leading into the distance. The background shows more trees and a clear sky.

**Naturskoleboken
är 30 år gammal och
ca 16 m hög med en kron-
diameter på 8 meter. Den har
200 000 blad. Under en solig dag
omvandlar detta träd 9 kilogram koldioxid.**

**Dessutom producerar trädet genom fotosyntesen
8 kilogram syre vilket motsvarar ca 3 människors behov.**

**Trädet producerar också socker som hjälper till att
bygga upp trädets nya ved.**

**Boken står och blickar ut över den första naturskolan vid foten
av Söderåsen i Skärалid.**

**Trädet planterades av Valfrid Pålsson,
Naturvårdsverkets chef, för att symbolisera att naturskoleiden ska växa
och spridas över hela Sverige. Idag finns ca 100 naturskolor i Sverige som
alla varit med att utveckla hur vi kan kunskapa i naturen.**

**Samarbete, glädje, ekosystem, biologisk mångfald, repdikter, naturnära,
årstider, frågandets konst, historiska spår, geologisk tidsstig, hälsa, miljöfostran,
naturskydd, allemansrätt, sinnesdikt, klimatsmart, naturalfabet, 1-metersrep,
energistrålar, naturkänsla, lek, experiment, naturens skafferi, eld, mystik,
friluftsliv,**

**ecological footprint, kraftkälla, äventyr och naturlig lycka
är 30 ord/uttryck som**

**kan beskriva
naturskolan i
en liten ask.**

**Håll med om
att naturen är
världens
hållbaraste klassrum
och att
naturskolan
är världens
hållbaraste skola.**

LOTTA LUNDQVIST

Naturskola och fältpedagogik – då och nu

Näst efter mina egna barn, är naturskolan mitt hjärtebarn. Jag kan inte tänka mig någon bättre insats för livet på jorden än Naturskoleföreningens (NF): att bidra till kunskap om och känsla för natur. Känsla för vårt hem på jorden, för "det ur vilket allt födes". (Ordet natur kommer av det latinska ordet för födelse). Naturskolan ser jag också som en speciell och mycket viktig form av naturvägledning. Centrum för naturvägledning (CNV) är ett annat av mina hjärtebarn.

Naturskoleföreningen möter Centrum för naturvägledning
Mitt bidrag till Bladet handlar om relationen mellan dessa hjärtebarn. Jag har haft förmånen att få uppleva födsel och barnår för både NF och CNV. Under år 1985-1989 satt jag med i NF:s styrelse. I CNV var jag ordförande i styrgruppen från starten 2007 fram till slutet av 2012. Där hade jag nöjet att få diskutera naturskola och utomhuspedagogik i många sammanhang. Naturskolans verksamhet värnades idogt genom många kloka inlägg av föreningens ordförande, Stina Lindblad.

Vid mitten på 80-talet började jag propagera för bildande av ett organ som skulle samla och sprida kunskap om (natur)tolkning, det som i Sverige idag benämns naturvägledning. När jag 2004 fick uppdraget från Naturvårdsverket att ge förslag till "utveckling av naturum och naturvägledning" tog det skruv. Den handlingskraftige direktören för Naturresursavdelningen, Björn Risinger, beslutade omgående att ett Centrum för naturvägledning (CNV) skulle skapas. I juni 2007 undertecknades så det avtal mellan verket och Sveriges

lantbruksuniversitet som är CNV:s bas.

Vad hände med "fältpedagogiken"?

Vid starten av NF fördes en intensiv diskussion kring stadgarnas inledande paragrafer, kring syfte och namn. Många vet nog inte att föreningen under sina första tre år hette Föreningen för naturskola och fältpedagogik. Till detta känner jag mig medskyldig, efter att ha drivit frågan vid det konstituerande årsmötet i maj 1985 på naturskolan i Billdals Park (Göteborg). Genom att tillfoga ordet fältpedagogik ville vi (åtminstone flertalet...) betona att verksamheten framför allt skulle ges i fält och handla om mer än barn och skola. Vi ville se en kraftigare vidgning från skola till samhälle.

Ordet fältpedagogik finns fortfarande med i föreningens stadgar. Lika ofta förekommer dock naturundervisning som term för att beskriva de verksamheter som NF vill främja. Däremot nämns inte utomhuspedagogik, den term som idag helt tagit över för att beskriva naturskolans centrala idé och metod. Googling ger 375 träffar på fältpedagogik, 5130 på naturundervisning och 107 000 på

utomhuspedagogik. (Kanske dags att fräscha upp stadgarna?) Fältpedagogik hade uppenbarligen sin tid, som term. Och det är väl inget att sörja över.

Hur gick diskussionen vid årsmötet 1988 när ordet fältpedagogik ströks ur namnet? Ett argument var förmodligen att det tidigare namnet var långt och otympligt. En annan förklaring tror jag är att de allra mesta enbart arbetade med barn och ungdomar – med skolan. Verksamheter med "naturskola" utanför skolans värld, och även för vuxna, med eller utan barn, var ännu alltför ny i Sverige och oetablerad. I slutet av 80-talet fanns visserligen 15-20 naturum, men de var ofta enbart säsongsöppna, och utan pedagogiskt utbildad personal. Länsmuseernas personal hade (och har!) nästan enbart kultur(historisk) kompetens och intresse.

Visst var jag besviken över att "min" inriktning på verksamheten föll bort med namnändringen. Samtidigt var det kanske en förutsättning för att föreningens pro 1 skulle kunna bli vassare. Själv kan jag tycka att alla vill värna om barnen – åtminstone i tal, om än inte alltid i handling. Men att vuxna – dagens beslutsfattare – skulle behöva djupare insikt om och känsla för människans plats i "den övriga naturen" är svårare att ta till sig. Som

vuxen
ska man ju
redan ha fått den kunskapen i
skolan.

En gammal hunds förhoppning
Därtill kommer att det lär vara näst intill omöjligt att lära gamla hundar sitta. Som gammal hund kan jag dock inte instämma i den åsikten. Jag ser gott om exempel på hur vuxna, och även vi "gamla", är öppna för förändringar och nytänkande. Många ställer om sina liv era gånger under livet. Och vi vuxna är förebilder för barnen, i vardagen, inte minst med våra handlingar och livsstilar. Barnen gör som vi gör, inte som vi säger. Den effekt som tror jag är en väl så viktig väg att påverka barn, som den som skolan, inklusive naturskolan, utgör.

Mina inspirationskällor till att verka för naturvägledning, både för barn och vuxna, kommer från andra länder. I vårt grannland Danmark arbetar "naturvejledarna" sedan starten i mitten på 80-talet med både skola, turister, lokalboende, barn och vuxna. Det var i mycket därifrån som Ann von Hofsten vid Naturvårdsverket tog hem idén om naturskola, vilket ledde till starten 1982 av Sveriges första naturskola på Skärälid.

Måna naturum har tät samverkan med skolor, och med naturskolor. Samma gäller även i andra länder än Danmark. I USA:s National Association for Interpretation (NAI) har man både barn och vuxna som målgrupper. Ofta använder man två begrepp för verksamheten: environmental education respektive interpretation. Skillnaden är, enligt organisationens ordförande, dock inte stor. Möjligen innebär det förstnämnda en något större tonvikt

på kunskapsdelen, medan det senare (interpretation) mera betonar känslan. En viktig skillnad är också att environmental education vänder sig till ett captive audience, en "fängslad grupp". De har inte valt att vara där. Vidare är det en mer homogen grupp, och en grupp där "tolkning/undervisning" kan sättas in i ett större sammanhang, med både för- och efterarbete, och inom pågående teman i barnens vardag. Ofta har man också mer tid till förfogande, kanske en halv- eller heldag.

Så visst finns det skillnader mellan naturskolan och naturvägledningen. Men i båda fallen menar jag att vi aldrig får glömma betydelsen av känslan, upplevelsen. Gärna till och med sätta känslan högre än kunskapen, i vart fall inom naturvägledningen och för de yngre barnen. Trots att jag forskat och doktorerat vill jag hävda att våra beslut grundas mera på känsla än på kunskap: först bestämmer vi oss, sedan ägnar vi

mycket tid åt att motivera vårt beslut. Och så måste det väl vara? I många viktiga frågor finns det så många faktorer att ta hänsyn till att vi inte är kapabla att ta helt kunskapsmässigt grundade beslut. Särskilt om de även ska stämma med våra grundläggande värderingar. Integrationen av allt detta måste ske intuitivt, med känslan som utslagsgivande. Vi beslutar vad som känns rätt.

Naturvägledningens bidrag till Naturkontraktet

Därför är naturvägledningens (inklusive naturskolan) absolut viktigaste uppgift att bidra till att barn OCH vuxna får en grundläggande attityd, en känsla för människans absoluta beroende av (den övriga) naturen. Rousseau förespråkade nödvändigheten av ett "sambandsfördrag" (Du Contrat Social, 1762) mellan folket och makten. Nu är vi på väg att upprätta ett kompletterande kontrakt mellan människan och (den övriga) naturen, ett Naturkontrakt (Sörlin 1991). Med dagens terminologi kan man kanske tala om en avsiktsdeklaration, eller på engelska ett Memorandum of Understanding.

Hur går upprättandet av detta kontrakt till? Där tror jag att mycket av naturskolans metodik, utomhuspedagogiken, har en mycket viktig roll: uppleva med hela kroppen, med alla sinnen, inte bara med hjärna

Ett intressant exempel på naturvägledning är "matvandring": många (väldigt många!) prover på lokal, "ekologisk" mat varvat med lite vandring, och berättelser om både platsens natur, och såväl lokala som regionala och globala miljöfrågor knutna till maten. Förmodligen når hon väldigt många med sitt evangelium, som inte skulle deltagit i en "vanlig" biologisk exkursion på samma tema, med enbart medhavt fika...

och tanke, och att lära på plats, ”där ute”.

En ytterligare faktor för effektiv inläring är väl så viktig för upplevelse och inläring: att ha deltagarna har kul! Själv har jag sällan haft så genuint roligt som när jag fått delta i naturskolans övningar. Som vd för Upplandsstiftelsen arrangerade jag regelbundet informationsresor för politiker och tjänstemän i kommuner och landsting. Där ingick alltid att informera om stiftelsens naturskoleverksamhet. Givetvis gjordes det med naturskolans arbetssätt, ofta under förnämlig ledning av Kajsa Molander. Det slog aldrig fel att det passet var det mest uppskattade! Genom enkla övningar tog man till sig kunskap om och känsla för vad som är viktigt. Man fick använda alla sinnen, man använde både kropp och knopp, man fick göra, man fick känna – man hade kul!

En bredare

Naturskoleförening?

Och just här tror jag att vi har en av de viktigaste kopplingarna mellan naturvägledning och naturskola. Jag hoppas naturvägledare i ökande grad ska inse att naturskolans metodik är vägen till de insikter man vill förmedla. Och ytterst till den känsla för naturen som är det allra viktigaste.

Samtidigt hoppas jag naturskolorna i ökande grad ska upptäcka vilken nytta man kan ha av kontakt med CNV – och framför allt kontakt med alla de som arbetar med naturvägledning vid naturum, länsstyrelser, som egna företagare m.m. Tillsammans blir NF och CNV starka och kan dra nytta av varandra.

Kanske Naturskoleföreningen idag är tillräckligt mogen och stark för att vidga sin verksamhet till att bli än mer attraktiv för alla som arbetar med utomhuspedagogik –

alltså även utanför skolan, och även med vuxna? Stadgarna utgör inget hinder. Där finns redan två mål, ett för vardera av mina hjärtebarn: ”att främja naturskoleidéns utveckling i Sverige samt att stödja och främja utvecklingen av naturundervisningen i fält för såväl skolan som andra målgrupper i samhället”.

S -G H

PS

Jag ser med förväntan fram emot många ROLIGA upplevelser på 30-årskalaset för ett av mina hjärtebarn. (Att jag samtidigt får i mig en massa ny och värdefull kunskap är ingen nackdel.) Särskilt gläder det mig att även mitt andra hjärtebarn, CNV, är medagerande!

Att starta något nytt

Här kommer några rader om det förgångna. Många BLAD har vänts sedan den första tiden då Naturskoleföreningen startade. Det var mycket brainstormande hur medlemstidningen skulle se ut. Som vanligt var det mycket spännande att starta något helt nytt. Jag hade förmånen att träffa mycket kompetenta naturskolelärare under denna tid som startade naturskolevågen. En förenings viktigaste funktion är att medlemmarna får träffas och utbyta erfarenheter och inte minst få moraliskt stöd när politikerna inte förstår vikten av en naturskola. En av de mest sprudlande aktörerna var Christina Axelsson som egentligen borde ha skrivit dessa rader. Beroende på datorbyte har jag tappat hennes adress som idag är El Hjerro (den minsta av Kanarieöarna) där hon troligen just nu trampar vindruvor på sin vingård.

Jag upplevde att Riokonferensen startade politikernas intresse för naturpedagogik.

Naturskoleidén startade i England och i USA. Att intresset tog fart i Sverige berodde just på att Riokonferensen ruskade om världen och förklarade att naturundervisning är mycket viktig.

Att starta något nytt är ofta frågan om ’just in time’. Rätt person skall säga rätt saker till rätt beslutsfattare i rätt tid. Vi inom skolans värld har alltid varit beroende av politikernas, ska vi kalla det, nycker. Man säger ibland att det var bättre förr, men jag minns många naturskolestartare som stångade sig blodiga mot politiker. Intresset för naturskolor var väldigt skiftande i vårt avlånga land. Utan gamla och nya entusiaster skulle inte många naturskolor finnas.

Själv startade jag en naturskola i Örebro som jag döpte till Ekologibussen. Idén har fått flera efterföljare både i Sverige och utomlands t.ex. Frankrike och USA. Jag drev Ekologibussen under ca 20 år som egen företagare. Under en intensiv period höll jag tre bussar

igång. Mycket jobb och ”hum hum” anamma med bokningar, planering inför olika utflyktsmål, reparationer, städning och övrigt underhåll av bussarna. När ansvaret för skolorna fördes över på kommunerna blev det svårare att hävda naturundervisningen kontra övriga utgifter för skolorna. Att bedriva undervisning i privat regi på den tiden sågs av många politiker som något förskräckligt, så allt var faktiskt inte bättre förr.

När jag, som idag är 70 år, träffar gamla elever på stan som säger att resorna med Ekologibussen är något de aldrig glömmer, eller ungdomar säger att min mamma har berättat om spännande dagar med Ekologibussen är det sånt som värmer.

Till sist Ni som arbetar med naturskolor, tack för att Ni finns! Ni är ovärderliga!

Med många och varma hälsningar till Er alla

B I

Jag gick ut för att lära in

En sarskoleklass genomförde en naturdag där temat var ELD. Dagen närmade sig sitt slut; sammanfattning och avrundning återstod. En treveckorsperiod med råkallt och mulet novemberväder hade just denna dag ersatts av en efterlängtnad sol som vänligt log mot skolklassen och mig som ledare. Jag tog då till orda:

- Efter en dag med mycket eldande, matlagning över eld och eldlekar tycker jag att det är speciellt roligt att den största och kanske viktigaste elden äntligen har visat sig, nämligen solen.

Då klev en sarskolepojke fram, kanske 14 år gammal, och sa med hög och klar röst:

- Nej! Elden är inte alls det viktigaste. Det viktigaste har vi här. Med en svepande gest la han sin högerhand över hjärtat och log med hela ansiktet. Och jag tänkte på Exupéry's ord i Lille prinsen: "Det är med hjärtat som man ser vad som är rätt; det som är viktigt är osynligt för ögat".

Naturskola och Bladet

Jag arbetade mellan 1989 och 2003 som naturskolepedagog vid Täby

naturskola. I 14 år verkade jag i utomhuspedagogikens tjänst. Cirka 1 500 utedagar hann det bli. Många matsäckar avnjöts, många projekt genomfördes och otaliga var de erfarenheter jag samlade på mig. Dessutom var jag under 8-9 år aktiv i Naturskoleföreningens styrelse och redaktör för Bladet. Jag skapade den huvudlayout som nu ett decennium senare, fortfarande gäller. Den största skillnaden vad gäller Bladet är att numera trycks den i färg. Jag ska i denna artikel förmedla några minnen från en värdefull period i mitt liv då jag varvade arbetet på naturskolan med skrivande i Bladet.

Att välja glädje

En hjärnforskare hävdade en gång att det finns två effektiva metoder för inläring; smärta och glädje. Man minns det där som gjorde så ont: benbrottet, skilsmässan eller brännmanetens tentakler. Själv glömmer jag aldrig då jag gungade på en seg ekgren och föll rakt ner i ett nässelbestånd. Dess motsats, glädjen: en berikande fågelmorgon, doften av liljekonvalj eller fyndet av kantarellerna i skogen.

En naturskoledag befann vi oss i ett

kulturlandskap. Några pojkar var tämligen ointresserade. En uppgift var bland annat att leta småkryp. De fann en ljusbrun och blank larv.

- Aha, sa jag, en knäpparlarv.

En stund senare hittade de även en röd skalbagge.

- Ja men det är ju en knäppare. Vad kul! Ni hittade ju larven för en stund sedan och nu har ni även skalbaggen i er hand.

Den var röd, långsmal och vacker. Vi stod samlade runt den där den låg i handen. Plötsligt, knäpp, och så for den en decimeter upp i luften. Vi överraskades totalt och föll i skratt ... Glädje! Livslångt minne.

Tre minnesbilder

Under min naturskoletid samlade jag på mig minnesvärda ögonblick i en liten anteckningsbok. Jag bläddrar i den och väljer ut tre stycken.

1) *Fågelbon*: En av många aktiviteter som jag gillade var den att "bli en fågel" och då bland annat bygga ett naturtroget fågelbo. En morgon skulle en icka placera sitt na bo i en enbuske. När hon vek undan en gren fanns där redan ett bo byggd av mossor och smyckad med lavbitar. I boskålen blågröna, små ägg. Ett bo nksbo? En annan elev halkade senare i en slänt och föll med ansiktet rakt ner i en liten håla. Han kikade in i den lilla öppningen och fann sju vita ägg. Ett rödhaksbo?

2) *Hasselblommor*: Barnen studerade hasseln han- och honblommor. När de ck syn på den lilla röda hanblomman bad jag dem att associera:

- Den ser ut som en eldsprutande

drake.

- Nej, ett fyrverkeri!

- Jag tycker att den ser ut som Roger Pontare.

3) *Snöluft*: En tillbringare fylld med snö. Barnen skulle göra en klok gissning hur mycket vatten en liter snö ger då snön har smält. Många trodde att en liter snö ger en liter vatten, men det visade sig att svaret blev tre deciliter. Men de andra sju decilitrarna, vart tog de vägen, vad bestod de av? Efter lite funderande kom vi fram till att det var luft. En pojke tog till orda för att minsann redovisa sina erfarenheter.

- Jo, det finns luft i snön! Det vet jag. Ibland tar jag snö så här (han visar hur han med bågiga händerna för upp en stor mängd snö i ansiktet) och jag vet då att det finns luft i snön; jag kan andas!

Kråkor finns överallt

En av de första intervjuerna jag gjorde som reporter på Bladet var att intervjua författaren Staffan Söderblom. Vi träffades i Vallentuna bibliotek en eftermiddag och det blev sen ett rikt samtal och artikeln publicerades i Bladet nr. 1 år 1986. Kanske den bästa artikel jag har författat. Staffan förmedlade så många underfundiga kloka tankar. Här följer ett par.

"Staffan förknippar gärna torsdagen med kråkor, en kråkig dag. Det är en dag som inte är någonting, en transportdag mellan onsdag och fredag. Torsdagen är den osedda dagen."

"Det är rent med kråkor. I mina hemtrakter finns det många kråkor. De finns överallt. I kanten av synfältet finns alltid en kråka. När man inte kan något om fåglar, när folk ser en örn,

då är det en kråka."

Han riktar sig sen till utomhuspedagogerna i deras kamp att visa på ett alternativ till fantastiska TV-program där man får se allt i naturen på första parkett. "Lär folk det de redan vet, nämligen att det räcker som naturupplevelse att gå på mossan. Det räcker bara man är medveten om vad man gör, vad man känner ... Det räcker med att känna vad det luktar, det räcker med att sätta sig ner och lyssna på lövsångaren ... Allt det där räcker. Vad det handlar om är att sluta leta efter något annat. Kolla istället in det som finns, det som kråkan handlar om. Det blev ingen rosen, men det blev en kråka."

Sprickor i skalet

Under min tid som redaktör hade vi olika teman för Bladet till exempel Eld, Utomhuspedagogik i USA, Odlingslandskapet, Däggdjur, Inre och yttre ekologi. Ett tema som jag minns alldeles väl var Sprickan. Min tanke var att förmedla och reflektera över sådant som kanske inte hade gått så där perfekt. För det är ju så att vi utomhuspedagoger ofta inhåvar applåder av tacksamma barn och lärare efter en lyckad dag. Men finns det inga misstag och rent av misslyckanden i vardagen? Det är så lätt att vi talar om goda exempel. En bättre benämning vore lärande exempel. Man lär sig av alla erfarenheter, goda såväl som dåliga. Men oj vad svårt det var att få in bidrag till temat Sprickan. Här följer emellertid några.

"När vi hamnade mitt i ett meståg och alla skulle vara tysta och lyssna, ja det

är klart att det tåget hade gått. Det var bara det riktiga tåget som hördes (det var väl inget meståg)."

Nicke Helldorff

"Den störste fanatikern är den största tviqlaren"

Tomas Tranströmer

"Från ett underifrånperspektiv såg jag min arbetskamrat klänga upp bland kåtastängerna. Likt Tarzan tänkte han sätta fast "grytkedjan" innan tältduken skulle på. Cirka 10 sekunder senare satt vi på marken bågiga två med kåtastängerna runtomkring oss likt ett plockepinn."

Mia Bucht

Sen kröner jag det hela med en egen erfarenhet. Skulle köpa in enkla håvar. Hittade billiga hushållssilar. Betalade 720 kr för en hel hög vita silar och det var med viss skamsenhet jag betalade. Undrar vad kassörska tänkte. Nästa dag knäcktes den ena silen efter den andra under temat "Liv i vatten". Kvalitén var riktigt usel.

Men min övertygelse är att det är i sprickan ljuset tränger in. Tänk bara på fågelungen i ägget när skalet spricker sönder ...

Jag tror på ett lärande liv

Jag skulle kunna skriva mycket, mycket mer om livet i naturskolevärlden. Utrymmet är dock begränsat. Ordföranden under min tid i styrelsen var Nicke Helldorff och i hans sista ledare i Bladet från 2002 kan man läsa följande profetia:

"Om jag får vara spanare så är jag övertygad om att det kommer att bli

ett genombrott för utomhuspedagogik. Jag tror att naturskolor och Naturskoleföreningen kommer att bli en motor i detta ...”

Mina 14 år i utomhuspedagogikens tjänst har jag sammanfattat i mitt utomhuspedagogiska credo, min trobekännelse:

*”Jag tror på ett lärande liv
där jag går ut för att lära in
i sol, vatten och vind.
Jag tror på en vandring ut,
i det oförutsägbara och verkliga.
Jag tror på en vind;
en oväntad bris av intensiv närvaro.
Jag tror ock på re exionens återsken;
eftertankens reliefartade skuggbild.
Jag tror på ett lärande liv,
jag går ut för att lära in.”*

Hur ser ditt credo ut? Vad tror du på?

T : G S
P WWF

Från trevande biologer till proffsiga pedagoger

Vi hade ett nära samarbete med referensgruppen.

Ut och undersök

Lärarna i referensgruppen uttryckte att bristande kunskap var ett hinder för att gå ut med klassen i naturen. De vågade inte gå ut i naturen.

Naturskolan i Sollentuna startade 1984 som en av landets första. Drivande i arbetet att få till naturskolan var skolchefen som såg kopplingen till Linné med utforskandet av naturen och kommunens fastighetschef som hade en bakgrund inom skogsnäringen.

I Linnés anda

Inför starten av naturskolan i Sollentuna sattes en referensgrupp ihop. Här fanns skolledare, lärare från grundskolans olika stadier och gymnasiet. Naturskolan skulle i Linnés anda bli en hjälp att utforska naturen, med artkunskap i fokus. Ett studiebesök på den nystartade naturskolan i Skärälid gav också inspiration.

Det var i detta tidiga planeringskede hösten 1982 som vi fyra biologstudenter, genom ett examensarbete, kopplades till naturskolans utveckling.

Naturskolans referensgrupp. Bakre raden Naturskoleföreningens första ordf Åke Ekström, Krister Sernbo med håven och jag. Det var Åke, Krister och jag som gjorde första Bladet. Med på bilden är också Stina Johansson som har skrivit böckerna Ut i naturen som har använts mycket i Mulleverksamheten och Eva Berglund som var en av lärarna i referensgruppen.

Inviqningen av naturskolan i Sollentuna.

Ganska snart förstod vi att det inte var med artkunskap naturskolan skulle göra lärarna tryggare. Vi hade en hel del diskussioner med lärarna i referensgruppen om detta. Ju högre upp i årskurserna desto tydligare inriktning på artkunskap hos lärarna. Kunskapen skulle mätas i antal arter. Så hade vi inte riktigt tänkt. Lärarna och naturskolepersonalen skulle öppna ögonen, ställa frågor, ge klassen uppdrag att utföra. Ut och undersök och förklara sedan. Det eleverna såg ute blev rätt svar. Klassen skulle inte gå ut och bekräfta inlärd kunskap.

Utrustad för ute

Nästa steg var att planera för inköp av naturskolans utrustning. Referensgruppen satte ihop utrustningslistor. Det blev önskemål om labutrustning och mikroskop, inte så mycket fältutrustning. Men det gick vi ändring på, så att det blev mer fältutrustning för insamling och studier direkt ute på plats. Att varje elev blev utrustad för upptäckter ute i naturen skapade förväntningar och spänning. Hinkar, plastburkar, lappar, vita plastskynken och vita plastskålar var i princip basutrustningen. Att kunna samla in egna naturföremål, fundera på samband och sedan visa och berätta för de andra i klassen.

Naturskolan testas 1983

Med frågor och utrustning var det spännande att ta med sig gruppen ut i naturen när de första klasserna testade naturskolan hösten 1983 inför starten som var planerad till 1984. De egna upptäckterna skulle alltså vara grunden i lärandet. Lärarens

roll var inte att visa naturens innehåll utan mer vägleda ut i naturen. Där är det sedan de egna upptäckterna som sätter spår och ger stolthet. Här finns mitt djur. Ett exempel kan belysa detta. Jag kommer ihåg att vi hade en kattuggla som ofta satt i en ihålig ek. Visst kunde jag ha samlat klassen, byggt upp förväntningar och gått på led och kanske satt ugglan där. Jag gjorde inte så. Istället gick en grupp jobba i området där ugglan fanns. Kanske skulle en av eleverna upptäcka ugglan själv. Den upplevelsen och stoltheten sätter betydligt större avtryck hos eleven och även de andra i klassen när det blev en av eleverna som gjorde upptäckten.

En udda fågel

Jag tror att de första trevande naturskolorna skiljer sig en hel del

Typisk naturskolegrupp med lapp, kikare, hink och sorteringsduk.

från dagens naturskolor fyllda av erfarenheter och prövat upplagda naturskoledagar. Naturskolan för nästan 30 år sedan var lite mer en udda fågel i skolans värld. Är du en sån där biolog? Har bara sett en på TV tidigare! Är några av de kommentarerna jag kommer ihåg från de första åren.

Att dagens naturskolor har en väl utvecklad pedagogik med duktiga och erfarna naturskolelärare är bra och det har lett fram till det stora antal naturskolor som finns idag och den viktiga uppgift som naturskolorna har i kommunerna. Den utvecklingen är det många inom naturskolans värld som är delaktiga i.

Naturupplevelser

Kontrasten till de första åren kan kännas ganska stor där jag som trevande biolog på mitten av 1980-talet tillsammans med klassen gick nära naturupplevelser utan att vi exakt visste vilken pedagogik vi använde, var i läroplanen eller den lokala arbetsplanen vi kunde sätta ett kryss. Enkla med ändå så betydelsefulla naturupplevelser är jag säker på att dagens erfarna naturskolepedagoger sätter högt på önskelistan för en lyckad naturskoledag nästan 30 år senare.

R D

Tillbakablick

Någonstans måste man börja! Idag skulle jag inte ge mig ut med klassen i grupper som arbetar med era teman samtidigt. Det gjorde vi när vi testade. Och då var allt roligt och bra!

Tanken om naturskola föds

Min första kontakt med naturskoletanken var jag 1985. Enar Sahlin, biologilärare på högstadiet i Härryda kommun, har alltid hållit sig väl informerad om omvärldens pedagogik. Han hade initierat tankar från Danmark, England och Sveriges första naturskola på Söderåsen. Just då fanns det LUVA-pengar (Lokalt utvecklingsarbete) att söka och jag

blev ombedd av rektor att ingå i en grupp för att undersöka möjligheten att starta naturskola i vår kommun.

Enar och jag var båda med på mötet när Naturskoleföreningen bildades och kände bara: - Nu!!!

Två av oss i gruppen var biologer på högstadiet och två arbetade på mellanstadiet. Vi två från mellan skolor åka på naturlägerskola, som drevs av Bo Malmsten i Alljungen, Blekinge. Anne von Hofsten på Naturvårdsverket stod bakom kursen riktad till natur- och kulturintresserade lärare.

Inspirerade läste vi i gruppen på hemmaplan "bibeln" – UR:s Runt i naturen - sonderade platser och skrev övningar, rena skrivbordsprodukter.

Bild från det allra första klassbesöket i Hindås. Den blev så småningom omslagsbild på Bladet 4/88. Enar var redaktör under flera år. Foto: Enar Sahlin

Våren 1986 var det dags för första besöket vid den nystartade naturskolan i Hindås. Det var ju Enar som gick en del av sin tjänst där, men det var med min klass vi provade första gången.

Övernattning i klubbstugan

Mina 31 elever i åk 4 skulle jobba i grupper med olika teman. Barn är förnuftiga – de ville komma tillbaks och göra mer. De såg en klubbstuga och frågade om vi skulle kunna bo där. Att det bara fanns 25 sängplatser var inget hinder. Jag kan ligga i tält, jag kan ligga på golvet... I september var vi tillbaka; 31 elever, fyra pappor och jag, och Enar delar av tiden. Nu hann vi titta med luppar. Oh, vad de vita plupparna syns bra på granbarret, kom en rök och viskade. Dagen innan hade vi sett en bild på det i genaboken, vår lärobok i geografi och naturkunskap.

En stund fick de gå på egna efterforskningar. Rätt som det var kom fyra rökare med andan i halsen: - Vi har hittat ett övergivet hus, det finns inga fönster och dörren är öppen och det finns JÄTTEGAMLA tidningar där, från 1972. Vi skulle förstås gå med och titta.

Nya arbetspass med myr, frukt- och fröspridning, insjön, barrskog, mossor och lavar och småkryp. Och trädstig! Som jag ser det idag arbete för flera år. När jag läser i mina gamla anteckningar blir jag ändå imponerad av hur otroligt mycket de hann med. De hittade skogsödleägg och död kopparödla, de antecknade och skrev, och åter i skolan arbetade vi vidare.

Eftersom vi övernattade i klubbstugan hade vi mat- och diskgrupper. Dessutom var vi ute och paddlade, och då hade vi hjälp av en man från Hindås kanotklubb. Drottning Kristina lät år 1644 bygga en kanal mellan Östra och Västra Nedsjön för att lättare ta sig fram där. (Fram till 1645 var det en viktig gränstrakt mot Danmark.) Vi kunde se rester av stödstockar nere i vattnet. Där finns också inplanterade röda näckrosor, som inte är så vanliga i trakten. Fast vi då var biologiskt inriktade kom både gammal och litet nyare historia alldeles automatiskt med.

Då tänkte jag att min förhoppning att få arbeta på naturskolan var realistisk. Men 1997 fick jag chansen

Glada upptäckare Annika, Evelyn, Tove och Annika. Foto: Kristina Jarnedal

och "levde där" i 13½ år, de sista åren på heltid.

Efter 26 år

Jag sökte upp en av mina gamla elever som var med i Hindås 1986 och frågade vad hon kommer ihåg av dagarna. Evelyn Oehler Storberg bor nu i Landvetter och har tre egna barn.

Oh, massor! säger hon. Det var SÅ FÖRSTA GÅNGEN! Det var första gången jag gick paddla, men det viktigaste var att vara ute för att lära sig något! Jag hade ju varit ute

med mina föräldrar, men inte på det sättet.

När vi promenerade till ängen gick vi räkna ut hur gamla granarna var. Det höll jag på med sedan och letade efter kompisgranar, som var lika gamla som jag. Det är mycket jag har med mig och har gagn av idag.

Vi gick lyssna efter kungsfågeln. Enar visslade som fågeln; jag önskade att jag skulle kunna vissla som Enar. Vi gick låna kikare och spana och ville verkligen få se den när han berättade så levande. Bara det att få ha en egen lupp en hel dag var så spännande.

Vi hittade ett ödehus och det hade knarrande golv och var tapetserat med tidningar. Fast mörkerpromenaden vi hade på kvällen var jätteläskig. Någon tyckte att räven tjöt där borta, usch!

Jag är så glad över att mina två äldsta barn har fått komma till dig på naturskolan. Det är så roligt att höra vad de har fått upptäcka för att sedan fortsätta att söka kunskap.

K J

Naturstigen kollar in djur och natur

Naturstigen är en intressant skolportal, som har utarbetats för att öka kunskapen om den nordiska naturen bland barn och unga. Den riktar sig i första hand till lärarna som ett hjälpmedel och komplement till de traditionella läromedlen i naturkunskap och biologi. Här återfinns naturfilmer, kortfilmer, foton och tilläggsmaterial - en naturens virtuella skattkammare. Naturstigen-projektet förverkligas som ett allmännyttigt, mångårigt projekt helt utan kostnad för skolorna, daghemmen och eftisarna.

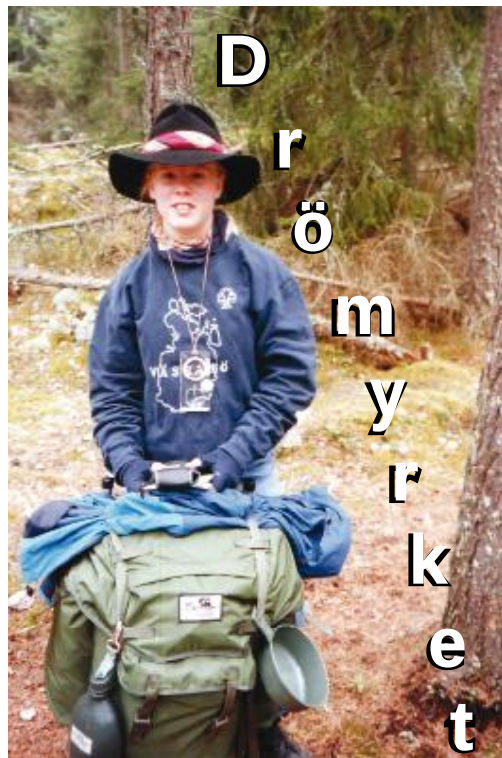
Innehållet baserar sig på läroplanen och kan användas för att levandegöra undervisningen. Materialet stöder en undersökande inlärning och berättar om allt det som finns i naturen runt omkring oss; vanliga djur och växter,

som man kanske inte tänker på att finns till.

Tanken att materialet skall inspirera barn och ungdomar att upptäcka naturen på sina egna villkor, med alla sinnen öppna. Nytt, nöje, spänning och välmående på samma gång. Naturstigen kan också fungera som en introduktion till en utflykt, eller som en reflektion över det som man sett då man har varit i naturen. Den kan också användas som ett kulturellt inslag i undervisningen.

www.naturstigen.fi

Skogen som plats för upplevelser, skamratskap och utmaningar. Då ville jag aldrig gå hem till vardag och stadsliv och nu för tiden behöver jag inte det heller! Mitt första möte med naturskolan inträffade under tidigt 90-tal och då insåg jag att jag hittat den ultimata arbetsplatsen. Min väg har sedan dess varit utstakad!

Under en gran

Varenda helg såg ungefär lika ut under några år av min tonårstid i Uppsalatrakten. Minst en övernattnings tillsammans med scoutkompisarna i närliggande skog. Vi bodde under en gran, i vindsydd eller i timmerstuga och lagade havregrynsgröt med frukt minst två gånger om dagen. Vi experimenterade med hur lite man egentligen behöver ha med sig för att överleva på ett hyfsat sätt en helg i skogen, lekte luffare med säck på pinne över axeln och paddlade mycket små åar bara för att se var de ledde. Efter lite experimenterande kom jag fram till att jag varken gillar att frysa eller bli blöt så jag fick bli stark och bära med mig lite extra, både av mat, kläder och diverse bra att ha saker som faktiskt var till hjälp när en ryggsäck gick sönder eller när någon kompis frös!

Skogen var mitt andra hem, scouterna min familj och friluftslivet en viktig del av mitt liv.

Dröm i uppfyllelse

Våra helger i skogen varvades med

en del scouttävlingar och ibland kurser. Det var genom en kurs jag första gången kom i kontakt med naturskolan. Per Hedberg (föreståndare för Uppsala naturskola då som nu) kände jag lite genom scouterna. Han var ordförande för den scoutkåren i Uppsala som vann alla tävlingar, hade godast mat på hajkerna och coolast läger. Deras positiva anda spred sig genom distriktet och vi blev fler som sporrades till att bli avancerade friluftare, laga trerätters på stormkök och baka tårter i skogen. Per hade alltså bjudit in distriktets tonårsscouter till en hantverkarskurs en höstdag 1991. Kursen hölls i Hammarskog på hans arbetsplats, naturskolan. Jag var 14 år.

Jag kom ihåg hur vi, jag och min kompis Lisa, smög genom lokalerna och tittade, kände och klämde på allting. Långsamt gick det upp för oss att Per faktiskt jobbade med att vara scout varenda dag och någon var villig att ge honom lön för det! Jag åkte från Hammarskog med ett nyttilverkat tennarmband och en fast beslutsamhet om att jag hittat mitt drömyrke!

Tidsplan

Sagt och gjort, jag funderade på vad jag trodde att en naturskolepedagog behövde i livet. Jag kände inte till Naturskoleföreningen eller någon annan naturskola och jag gissade att det skulle bli svårt att få jobb på Uppsala naturskola. Siktet var därmed inställt på att starta en egen naturskola. Tidsplanen var ungefär på 30 år, så lång tid trodde jag då att det skulle ta.

Studier

Att gå naturvetenskapligt program på gymnasiet blev en självklarhet. Efter gymnasiet ägnade jag ett förvirrat år åt studier i litteraturvetenskap, ett litet snedsteg på den annars räta linjen mot naturskolan, kan man tycka, men jag har faktiskt haft en del nytta av det med! Friluftslivet jag levde varje helg var något som jag ville utveckla, jag läste därmed Vägledning i naturligt friluftsliv på Sjöviks folkhögskola, för att få njuta på heltid av friluftslivet och dessutom lära mig mer om hantverk och ett situationsanpassat ledarskap. Under ett halvt år bodde jag i en tipi vid sjön och följde naturens ljus

och lukter från vintern till vår och sommar. Åtskilliga veckor på färd varvades med teori om ekologi på renskinn i timmerstugan. En underbar lärmiljö! Idag har kursen på Sjövik bytt namn men den finns kvar och jag haft äran att återvända dit som gästlärare.

Praktik blev jobb

Nyfikna barns frågor om djur och natur måste man så klart kunna svara på som naturskolepedagog, därför var biologistudier på universitetet nästa anhalt. När exjobbet i biologi skulle göras 2002 ringde jag Per på Hammarskog och frågade om praktik, några dagar då och då medan jag skrev, var planen. Något exjobb blev aldrig gjort, men jag har jobbat på naturskola sedan den dagen och trivs varje minut. Min egen naturskola fick jag dessutom chans att starta 2004 i Älvkarleby. Det tog bara knappt hälften av de 30 år jag trodde det skulle ta mig från början. Naturskolejobbet har varit bättre än jag någonsin kunnat föreställa mig! Både det praktiska med elever och pedagoger, i mötet med er fantastiska kollegor och utomhuspedagogik-entusiaster och det jag har idag, att sprida utomhuspedagogiken till fler genom olika projekt i samarbete med andra organisationer och mitt ordförandeskap i Naturskoleföreningen.

Mitt naturskoleliv

- Fritidsklädd är arbetsklädd - du behöver bara en garderob!
- Röklukt är vardag - komplimanger varje gång du INTE luktar rök (men det är ju inte så ofta..)
- Frågans pedagogik är en arbetssjukdom - inte alltid uppskattat när maken frågar vad vi ska äta till middag... "Vad tror du själv?" "Kanske du kan hitta på en egen maträtt?"
- Lusten är drivkraft och begränsningen är tiden - man måste ibland äta, sova och träffa familjen och vännerna, så att de finns kvar.
- Bekräftelsen är elevers och pedagogers aha-upplevelser om sig själva och naturen.

S O L
N
F : L B -L

En kort, intensiv och alldeles... underbar visit på Örebro naturskola!

Naturskolan har varit något ouppnåeligt, dit går man tillsammans med sina barngrupper eller som pedagog på någon kurs. Det har alltid varit fantastiskt roligt. Både barnen och vi har verkligen uppskattat mötena med naturskolan. Vi pedagoger har tänkt – vilket drömjobb!

Plötsligt en dag läser vi att Örebro naturskola söker två pedagoger som i ett projekt under ett år ska jobba mot förskolorna i Örebro kommun. Målet är att lära ut hur man genom utomhuspedagogiken och uterummet kan nå målen i Lpfö 98, lära in ute och inspirera till mer målmedvetet lärande i utemiljön.

Plötsligt är vi där
- på drömjobbet

Vi, tillsammans med pedagogerna på naturskolan, sätter ihop olika kurser inom temat "Året runt". Vi genomför både heldagskurser med förskolans pedagoger och kvällskurser för hela förskolor, en del barngruppsbesök hinner vi med också. Jätteroligt!

Responsten från förskolorna har varit mycket positiv. De har uppskattat att få konkreta tips på hur man kan arbeta med läroplanens mål utomhus. Kreativitet, lust och inspiration har återkommande ord i utvärderingarna.

Tanken ifrån oss har varit att det vi lär ut inte ska vara för komplicerat eller för mycket att ha med innan man kan komma igång. Vi vill att personalen ska bli sugna och se alla möjligheter och fördelar med att jobba ute med barnen. Kurserna har

varit praktiska, kursdeltagarna har fått gjort och provat på det mesta som vi pratat om och som står med i dokumentationen som de fått efter kursen. Vi tror på att lära in med alla sinnen även som vuxen. Det gör att man vågar mer själv när man ska ut och göra det med barnen, de har redan provat på själva och känner sig lite tryggare i sin roll. Det har varit väldigt bra att ha kurs för all personal på samma förskola. Alla får samma kurs och erfarenhet, det gör att det oftast är lättare att komma igång. Alla har samma bas!

Nu är tiden snart slut!

Tyvärr har projekttiden snart gått ut och vi gör våra sista dagar på naturskolan. Det sista vi kommer att genomföra är ett stort Naturkalas för alla förskolor med barn som deltagit i kurserna i temat "Året runt".

I skrivande stund är det 225 barn och 64 vuxna som kommer. Vi har även bjudit in politiker och media för att de ska få en lite inblick i vad det är vi gör på naturskolan.

47 olika aktiviteter är utsatta på en karta över området vid Örebro naturskola. Aktiviteterna är plockade från alla de olika kurserna som vi varit ute med. Aktiviteterna har en enkel beskrivning och material för att kunna genomföras på plats, spännande! Dessutom bjuds det på korv, bröd, dryck och glass till efterrätt, mums...

Vi lever på hoppet...

Som ni förstår är det sorgligt att vi snart ska lämna detta drömjobb. Vi

tar med oss massor av erfarenhet, kunskap och nytänkande från den här tiden på naturskolan. Det är en härlig gemenskap mellan alla som jobbar på Örebro naturskola och även på andra naturskolor. Det är också vi erfara på årsmötet i Linköping i år. Fantastisk trevligt, roliga aktiviteter och lärorikt.

Det har varit en tid på naturskolan med spännande och utmanande möten med både vuxna och barn. Vi måste hela tiden utvecklas och söka nya kreativa lösningar och kläcka nya spännande och roliga idéer på kurser och teman. Dessutom finns det tid och utrymme för det och vi får massor av uppskattning för det. Ja, vad mer kan vi säga:

– Vi vill inte sluta!!

Vi hoppas att vi syns snart igen, att politikerna blir imponerade av Naturkalaset och inser hur viktigt det är med miljömedvetna små naturvetare i framtiden.

T : M P M B
F : Ö

Naturskolans själ

Ett av diskussionsämnena under 90-talet var om vi skulle försöka bli en "bredare" förening och inkludera så många som möjligt som hade något att göra med utomhuspedagogik: museelärare, lägerskolepersonal, naturumspersonal m.m. I praktiken blev det tvärtom. Vi blev en förening för de som jobbade på naturskolor. Man kan säga att det manifesterades i namnbytet 1997 från det något otympliga "Föreningen för naturskola och fältpedagogik" till "Naturskoleföreningen". Det är en paradox då den största delen av vårt arbete på naturskolor och som förening går ut på att vara utåtriktade och sprida vårt tänkande om att lära in ute. Jag tycker detta är bra. Jag tror det helt enkelt är så att vi som arbetar på naturskolor behöver ett eget forum där vi kan diskutera och dryfta problem och idéer med kollegor.

Årsmöten som kitt

När jag tänker på min tid i styrelsen dyker också alla årsmöten upp. Årsmöten då en stor del av landets naturskolor var representerade. Det ena mötet häftigare än det andra. Nu när vi ökat till runt 100 naturskolor ställer det höga krav på arrangörerna att ro hem det hela. Årsmötena är centrala i föreningens verksamhet och ett kitt som binder oss samman. Med så mycket folk inblandade ställer det också högre krav på styrelsen att se till att det blir en delaktighet i beslut och

en demokratisk beredning av ärenden. Sådant är lättare med färre antal deltagare. Här skulle jag önska att vi hittade och utarbetade former för en sådan delaktighet i framtiden.

Internationellt utbyte

Sverige var värd för det stora Nord-Baltiska mötet på Härjarö 2001. Det är spännande att uppleva likheter och skillnader i vårt sätt att jobba. Själv hade jag möjlighet att hålla seminarier och fortbildningar för naturskolor i Ryssland. Snacka om annorlunda utbildningstradition. Jag hoppas att föreningen i framtiden håller i det internationella arbetet. Vi har mycket att lära ut och mycket att lära från detta.

Hur många kan vi bli?

Föreningens arbete är imponerande. Vi ligger i framkant med de frågor som diskuteras inom utbildningspolitik och didaktik: hållbar utveckling, hälsa, läroplansförankrande. Häftigt är den stora utbildningssatsning för politiker, skoltjänstemän och lärare i kommuner som inte har naturskola. Det blir spännande att se hur resultat blir av detta. Hur många naturskolor har vi om 10 år? Hundra naturskolor är fantastiskt bra, men 250 kommuner har faktiskt ännu inte naturskola. Det vinnmer att jobba på.

Vår själ

Böckerna har varit en succé med lära

i ute-serien. Nya grupper har nåtts av utepedagogiken. Jag inser värdet av detta, bara vi på naturskolan inte förlorar oss i hållbar utveckling, trianglar och ordklasser på bekostnad av tordyglar, tofsmesar och daggekåpor. De sistnämnda är för mig naturskolans innersta själ.

Mål med verksamheten

Under 90-talet var mål och målsättningar med allt skolarbete på agendan. Under ett naturskolemöte runt sekelskiftet redovisade olika naturskolor sina mål med sin verksamhet. I Eskilstuna hade vi jobbat hårt med frågan och tyckte vi hade en genomarbetad tanke. När alla redovisat sina målsättningar komturen till Sigtuna som yttrade det enkla och geniala: "vår målsättning är att rädda världen". Så enkelt kan det formuleras. Det var ju därför jag började en gång i tiden och det är väl därför på något sätt vi alla håller på med utomhuspedagogik. Att skapa ett intresse, ett engagemang och empati för djur, natur och miljö för att rädda världen!

Det uppdraget gäller lika mycket, om inte mer idag än för 30 år sen när allt startade.

Rädda världen – leve naturskolorna

T : N H
O -
F : R L -M

Lärares erfarenheter av besöket vid en naturskola

”- Bara ordet är bra, naturskola, det beskriver tydligt vad det är. I ordet skola finns en tyngd och att vi lär ute.”

(en av lärarna)

Min känsla för naturen grundlades tidigt. Redan som liten på hjortronmyrarna med mormor eller på skidutrykt med pappa över gnistrande skare. Alla naturupplevelser jag fått har skapat en vördnad för naturen och en förståelse för att vi är en del av den. Det vi gör påverkar naturen i allra högsta grad. Som lärare har det varit viktigt att föra denna naturkänsla vidare till eleverna. Med den ambitionen, att få eleverna att förstå sammanhangen och ta ansvar i frågorna kring en hållbar miljö, har och är friluftsliv, hälsa, natur och miljö byggstenar. Redan innan jag började arbeta på naturskolan, som klasslärare i den mer traditionella skolans miljö, insåg jag fördelarna med det utomhuspedagogiska arbetssättet. Men det var först i mötet med elever och lärare som naturskolepedagog, som övertygelsen fördjupades och stärktes.

När jag träffade så många elever och lärare som motiverades genom detta arbetssätt. Där eleverna ges möjlighet att ta hela sig i bruk. Att samspela och experimentera med allt de stöter på för att försöka förstå och få sammanhang i sin tillvaro. Blev jag nyfiken och ytterst motiverad att

fördjupa och söka mer kunskap om det utomhuspedagogiska fältet och inte minst vilken inverkan det har på elevers lärande.

Vid Linköpings universitet nns en 60 poängskurs i utomhuspedagogik och den utmynnar i en D-uppsats. Det blev för mig ett sätt att tränga djupare ner i vår verksamhet med syfte att försöka ta reda på hur lärarna uppfattar besöket här på naturskolan. Hur använder och efterarbetar de kunskaperna de får med sig. Med undersökningen ville jag försöka ta reda på hur de tar tillvara den gemensamma upplevelsen, de praktiska och sinnliga erfarenheter de fått tillsammans med sina elever och hur de reflekterar över besöket när de kommer tillbaka till skolan. Att studera denna växelverkan mellan upplevelser och reflektion, som grundat sig på konkreta erfarenheter i autentiska miljöer.

Det blev en kvalitativ undersökning vilket innebar att jag djupintervjuade 6 lärare som alla hade det gemensamt att de ofta besöker naturskolan med sina elever.

RESULTATET

Resultatet av undersökningen består av två delar. Den första delen handlar om hur lärarna tillsammans med sina elever upplevde besöket och den andra delen handlar om lärarnas tankar kring uppföljningen av besöket på naturskolan.

FÖRSTA DELEN

Värdet av besöket

Att utomhuspedagogik är ett verktyg för lärandet bekräftades av naturskolepedagogens självklara förhållningssätt till att lära in ute menade lärarna i intervjun. Att det med enkla medel går att flytta ut undervisningen och göra den konkret och tydlig för eleverna. Lärarna fick inspiration genom välplanerade teman som på olika sätt visar på hur man kan inhämta kunskap. Genom att använda hela kroppen får eleverna ytterligare en dimension i sitt lärande och genom utomhuspedagogik får de verktyg att upptäcka dessa menade lärarna.

Iakttagande roll

Under besöket leder naturskolepedagogen undervisningen och lärarna uppskattade att få en mer iakttagande roll. Dels kunde lärarna se hur eleverna förhåller sig till varandra men också till en annan pedagog. När de fick möjlighet att backa ett steg såg de sådant de inte upptäcker annars. Ute finns inga givna regler eller gränser, eleverna måste skapa dessa tillsammans och det blir mindre konkreta menade lärarna. De fick också inspiration att hantera situationer på andra sätt när de fick möjlighet att se hur en annan pedagog leder övningarna och agerar tillsammans med eleverna.

Som inspirationskälla och pedagogiska verktyg

Besöket gav lärarna nya infallsvinklar på hur man med enkla medel kan konkretisera undervisningen. Att de fick med sig pedagogiska verktyg som de kunde använda i sin egen undervisning var positivt. Det kunde vara stort som smått, hur man vistas i skog och mark, hur man samlar eleverna ute och hur man kan lägga upp undervisningen utomhus så att den blir lärande. Att naturskolepedagogen stannade upp och lät eleverna fascineras av det som händer i naturen, att vara lyhörda för det som intresserar dem, väcka intresse. Att inte ha så bråttom när man är ute, utan också låta eleverna bara vara, inspirerade lärarna. Att göra det lilla intressant. Att övningarna var sådana som lärarna själva känner att de kan göra tillsammans med eleverna inspirerade. Det gjorde att lärarna själva arbetade mer konkret med sina elever när de kom tillbaka till skolan.

Stöd och förutsättningar

Lärarna ansåg att stödet från naturskolepedagogen var en viktig faktor för att eleverna skulle få

möjlighet att komma ut i skog och mark. De menade att alla inte har den kompetens som krävs för att våga ta med eleverna ut. Positivt att vi var er vuxna som kunde se eleverna och nnas där för dem. Det höjde kvaliteten på dagen.

Lärarna såg det som en förmån att allt material var ordnat, uppdaterat och fanns på plats. De uttryckte att det kunde nnas svårigheter att själva åka iväg med exempelvis håvar och annat skrymmande material som kan behövas för den här typen av undervisning.

Under besöket och vid fortbildningstillfällen uppskattade lärarna att de ck med sig tips på böcker och övningar. Naturskoleföreningens uteböcker nämndes som ett bra verktyg och de använder bokens övningar ofta.

Även miljön och omgivningen kring naturskolan var en viktig del i besöket. Eldplatser, komposten, Moskoselkåtan, utfodringsplatsen men även huset, där man får känna på skinn, se djuren och höra pedagogen berättar är en viktig del av besöket och upplevelsen.

Elevers naturkontakt

Lärarna tyckte det var värdefullt och en förmån för dem att komma på ett besök där eleverna på ett konkret sätt fick prova att arbeta i skog och mark. Besöket innebar även att eleverna på ett tryggt sätt

ck möjlighet att bekanta sig med naturen. Framförallt de elever som är ovana vid att vara ute och upplever skogen som skrämmande. Besöket på naturskolan var också ett sätt att introducera naturen för nytilkomna svenskar som inte har kulturella referenser av att vistas i skog och mark. En annan viktig funktion var att eleverna ck prova sådant man vanligtvis inte kan gör i skolan. Som att håva, använda stormkök eller laga mat över öppen eld. Upplevelsen kommer man ihåg och befäster kunskaperna. Kunskaper som man sedan har nytta av både i skolan och på sin fritid. Det blir även naturligt att prata om varför man inte slänger skräp och annat i naturen. Vilket gör att eleverna tar till sig kunskapen och överför den till handling.

Elevers språkutveckling

Den tydliga och konkreta kopplingen eleverna ck när de arbetade praktiskt och tillsammans med varandra befäste och förstärkte elevernas språkliga kunskaper enligt lärarna. De fick möjlighet att lära sig nya ord och namn på olika sorters föremål. Allt från arter till alla de redskap som eleverna använder sig av när de jobbar med något av våra teman. När eleverna ck jobba praktiskt och tillsammans fick de en tydlig och konkret koppling till att sätta ord på vad de gör. De har något att hänga upp kunskapen på. Eleverna fick

möjlighet att förklara, prata och lära av varandra. Det skapade gemenskap och samarbete. Ute finns även en mångfald och eleverna pratade om allt det oväntade som sker. Det uppstår frågor och förundran. Det blir en naturlig del av besöket att prata med varandra och man stör inte varandra på samma sätt som inne.

Elevers samarbete

Naturen är ingen konstruerad miljö utan eleverna får större möjlighet till att själva skapa sina lekar och regler. Det medför att de leker andra lekar, bryter roller och den sociala förmågan och fantasin tränas under besöket menade lärarna. Naturskolepedagogen har heller inte några förväntningar på eleverna. De får möjlighet att visa andra sidor och både lärarna och eleverna tyckte att det var positivt att upptäcka nya sidor hos varandra. Känslan av att vara en del av en helhet under besöket ökade gemenskapen i klassen. Eleverna ställs inför nya situationer under besöket som det måste ta ställning till, de får förlita sig på varandra och hjälpas åt. Att uppleva saker tillsammans medför att gemenskapen och samarbetet ökar i klassen.

Lära sig genom praktiken

Alla lärare i undersökningen var överens om att eleverna hade lättare

att komma ihåg vad de lärt sig när de också något att hänga upp kunskapen på och relatera till. Hade lärarna arbetat ganska teoretiskt med ett ämne i skolan och eleverna andra verktyg vid besöket på naturskolan. Ett mer praktiskt och konkret sätt som hade tydlig koppling till teorin. Att få uppleva skapade egna inre bilder hos eleverna vilket gjorde det lättare för eleverna att komma ihåg vad de lärt sig och gav dem ytterligare en dimension av lärandet. Diskussionerna och synpunkterna efter besöket bekräftade detta. Lärarna såg även att de kunde koppla kunskaperna de fått under besöket till andra lärsituationer och sammanhang.

Mervärden

Lärarna upplevde att eleverna också med sig så mycket mer än bara övningen som gjordes. Genom den direkta upplevelsen användes alla sinnen och eleverna också på riktigt se djurens rörelsemönster, uppleva kyla/värme. Att det krävs en viss uthållighet att vara ute en heldag. Ny kunskapen väcks genom förundran och lärandet sker mer här och nu. Möjligheten att fortsätta ta reda på mer ökade.

ANDRA DELEN

" - Ni planterar fröet, och vi får försöka plocka ut frukterna sen."

(en av lärarna)

Lärares uppfattning av efterarbete

Alla lärare i undersökningen var överens om att förberedelsen inför besöket var lika viktigt som efterarbetet för att eleverna ska få ut så mycket som möjligt av besöket. När eleverna är trygga och vet vad som förväntas av dem har de lättare att ta till sig kunskapen menade lärarna. Vare sig man tagit reda på elevernas förståelse eller om man redan i skolan arbetat med temat på ett teoretiskt sätt och ville komma ut och arbeta mer praktiskt och konkret. Så var det viktigt att förbereda eleverna.

Hur man efterarbetade var förstås olika men alla lärare i undersökningen hade diskuterat besöket med sina elever. Allt från hur man upplevt

dagen till att reflektera över sin egen roll under samarbetsövningar osv.

Vissa lärare arbetade vidare med temat i skolan och använt det för att få en ännu bredare och vidare förståelse medan andra tyckte att det kunde finnas svårigheter att följa upp besöket eftersom det var väldigt praktiskt.

Dokumentation

Förutom att diskutera besöket hade många lärare låtit eleverna skriva, rita, göra mind-map eller låtit eleverna skapa för att formulera vad de upplevt, lärt sig och varit med om. En del av lärarna hade kombinerat det med bildspel. Genom bildspelet kunde läraren diskutera steg för steg i processen med eleverna och repetera det som var oklart. Bildspelet gjorde det möjligt att diskutera vad de gjort och lärt sig under dagen. De kunde bekräfta och befästa för att få en fördjupad förståelse. Genom bildspelet fick de formulera sina tankar och även ett stöd för att skriva ner det till en text. Texten och bilderna användes sedan för högläsning och repetition. Arbetet skickades även hem så att föräldrarna kunde ta del av det tillsammans med barnet.

En annan lärare hade gått ut i skolans närhet för att undersöka vidare och ytterligare en lärare hade fortsatt och tittat i ett större och vidare perspektiv ex. skövling av regnskog efter att ha varit hos oss på vårt trädfällningstema. Alla lärare i undersökningen hade på något sätt fortsatt att efterarbetat besöket.

Uppföljning

Många av lärarna tyckte att det var viktigt att hålla det man varit med om ute på naturskolan levande. Att fortsätta prata och diskutera det man varit med om. Att använda det i andra sammanhang. Lärarna nämnde den inspiration de fick av att vara på plats och uppleva tillsammans med

eleverna. Exempelvis hade eleverna fått skrivit egna sagor och gjort egna väsen efter ett besök på naturskolans tema Skogens väsen. En annan lärare hade låtit sina elever vara torparbarn efter ett besök i vårt torp och så vidare. Att lärarna blivit inspirerade och fått idéer till fortsatt arbete efter besöket med sina elever här på naturskolan var tydligt.

Utvärdering

Att utvärdera besöket var viktigt för lärandet enligt lärarna. Att eleverna fått fundera och reflektera efter besöket, gjorde att de lärde sig av upplevelsen. Frågor som varför och ex. vad som kunde ha gjorts annorlunda fick eleverna att reflektera. Hade eleven i sitt tycke hamnat i en "dålig" gruppkonstellation, varför i så fall och vad kunde man lära sig av det. Den gemensamma upplevelsen gjorde att alla kände sig delaktiga och då var det också lättare att relatera och sätta sig in i andras upplevelser. Man diskuterar ur en gemensam utgångspunkt vilket också gör att engagera sig och frågorna att diskutera ökade.

Möjligheten att ha en mer iakttagande roll under besöket gjorde att lärarna såg en chans att bli lite av en åskådare och kunde titta närmare på samarbetet i klassen och hur eleverna fungerade tillsammans i sina grupper. Det skapade en grund till fortsatta samtal. Vissa lärare lät eleverna utvärdera sig själva och sin egen roll i gruppen.

Att uppmärksamma eleverna på hur de och deras kamrater uppfattar olika situationer fick eleverna att tänka efter. Det i sin tur gjorde att man använde besöket på naturskolan som ett sätt att arbeta för ett bättre klimat i klassen och föra eleverna närmare varandra.

S

I intervjuerna framkom att naturskolan ses som ett konkret verktyg för lärandet. Genom utomhuspedagogik gavs eleverna möjlighet till praktiska kunskaper för ökad förståelse och sammanhang. Den konkreta undervisningen gav eleverna inre bilder menade lärarna. Den tydliga kopplingen medförde att språket befästes och stärktes, vilket gjorde att de lärde sig nya ord och begrepp. Dialogen stärkte banden och gemenskap uppstod. Mervärden i form av upplevelser och förundran. I intervjun framkom att besöket kändes meningsfullt för att det fanns syfte och tydliga mål knutna till det konkreta lärandet. Lärarna menade att möjligheten till att bli en iakttagare öppnade upp för efterföljande samtal tillsammans med eleverna. Undersökningen visade att lärarna kände sig inspirerade och fick många idéer till fortsatt dialog och arbete efter besöket tillsammans med sina elever.

T : M N
S N

Att arrangera ett årsmöte

Att arrangera ett årsmöte för Naturskoleföreningen är ett hedersuppdrag, som jag rekommenderar er som får chansen. 2013 kommer vi på Hunnebergs naturskola återigen att hålla i trådarna. En skillnad är att vi nu räknar med uppåt 100 deltagare. 2001 var vi drygt 50 personer. Men det uppvägs av att vi är tre istället för två personer på vår naturskola, och att vi den här gången samarbetar med Uddevalla naturskola och Kusters trädgårdar om arrangemanget. Så det kommer att bli världens årsmöte (igen)!

Den 30-31 mars 2001 var alltså Hunnebergs naturskola värdar för Naturskoleföreningens årsmöte. Deltagarna anlände till vandrarhemmet en torsdagskväll och togs emot med varm soppa och smörgås, som min dåvarande arbetskamrat Ylva Nordin, hade lagat. Efter lite problemlösning med lakan som saknades, kunde alla komma till sängs.

Fåglar och TV 4

Fredagen var vår enda hela dag tillsammans och då hann vi klämma in en hel del! Före frukost en fågelskådarut ykt till Hullsjön. Som sällskap hade vi även TV4 som vår medlem Pelle Holmberg lyckats locka ut i ottan. En liten arrangörsmisshapp var att vi helgen före hade ändrat våra klockor till sommartid och alltså var

det beckmörkt när vi hade stämt träff med dem vid sjön. Men det ljusnade ju!

Efter frukost blev det platåbergets geologi under promenaden upp för vårt berg, Hunneberg. Snön låg kvar på marken och det var ganska kallt väder. Belöningen var det goda kaffe hos restaurang Spiskupan när vi kom fram.

Älgens berg

Våren 2001 färdigställdes Hunnebergs Kungajakt- och Viltmuseum, som nu har bytt namn till Älgens Berg, och hade ännu inte öppnat för allmänheten när årsmötesdeltagarna fick en visning. Vi var faktiskt där före Sveriges konung, som invigde museet i juni samma år! Väl inne fick besökarna komma skogens konung älgan in på livet och bland annat prova på att höra som en älg.

De där älgöronen i plast gjorde succé och jag vet att många naturskolor beställde sådana efter årsmötet. Temat för årsmötet var i huvudsak vilda djur med koppling till jakt och därför bjöd vi in Jägarförbundets utbildningsansvarige Hans Vondrak för att visa oss hur de jobbar med skolinformation och hur deras material "Gröna lektioner" såg ut. Vi kunde konstatera att de är duktiga på jaktbara däggdjur och dito fåglar. Han visade på ben, tänder och päls samt olika spårtecken. De har en hel del

material på hemsidan, eller att beställa, som vi kan använda oss av. Däremot uppstod det en del diskussion kring vad som är vilt- och naturvård, men vi i Naturskoleföreningen är inte en homogen grupp och det finns förstås även jägare bland oss.

Efter lunch var det först dags för ett utomhuspass, då vi fick se lite av Sveaskogs viltvårdsåtgärder såsom att återskapa en våtmark genom att ta bort träd och proppa igen diken.

Årsmöte

Vi hade förstås vårt formella årsmöte och det jag minns från det var att jag avgick efter endast två år i styrelsen, eftersom jag då var på väg att lämna mitt jobb på naturskolan. Hur som helst blev det en utsökt middag på Spiskupan, som bland annat serverade oss älg. Det underlättar verkligen att ha en bra restaurang som granne, för att få till en mycket viktig del av hela arrangemanget! Kvällen ägnades åt umgänge och dans för dem som så ville. Vi hade vandrarhemmet för oss själva.

Arbete på lördagen

På den här tiden brukade våra årsmöten spilla över lite på helgen, och så gjorde även vårt. Alltså var det lördag morgon när det var dags för de sista programpunkterna och här fick man välja. Antingen sitta inomhus och lyssna till ett oerhört spännande föredrag med bildvisning om vargspårning i Dalsland på gränsen till Norge. Eller följa med

ut på en guidning av den som kunde Hunnebergs historia bäst, och som deltagit i åtskilliga kungajakter men också pratat med de som bott och levt på de små enkla torpen på vårt berg. Han hette Göran Söderström och blev 95 år gammal. Den 16 mars i år var jag på hans begravning. Som väl är tyckte denne kunnige människa om att skriva, så det mesta nns faktiskt nedtecknat i hans olika böcker och skrifter. Han var fortsatt aktiv i hembygdsföreningen fram tills strax innan sin bortgång, men med begränsad rörlighet förstås.

När man så kommer fram till den där sista lunchen och det är dags att ta farväl för den här gången, så är det med en blandning av vemod, lycka, trötthet, tillfredsställelse och saknad. Så ni som planerar för eller funderar på att arrangera ett årsmöte, se till att ha helgen efter relativt ledig. Då behöver ni bearbeta, smälta intryck och sova!

Jag och alla de andra inblandade ser väldigt mycket fram emot att träffas på Koster den 24-26 april 2013!

T : A F
H N

Varför jobba som naturskolepedagog?

När jag sökte ett jobb under våren satte jag upp några olika kriterier:

1. Det ska kännas meningsfullt
2. Helst så mycket som möjligt av arbetstiden förlagd i naturen/så lite tid som möjligt stillasittande framför datorn
3. Omväxlande och utvecklande

Det passar alltså mycket bra för mig att jobba som naturskolepedagog. Vill gärna förtydliga varför jag tycker det är ett meningsfullt arbete:

Vi blir er människor på jorden från år till år och detta lider miljön påtagligt under. Kortsiktigt är det kanske effektivast om åtgärder för natur- och miljöproblemen vi har styrdes uppifrån. Dock långsiktigt är det mycket viktigt att varenda människa är medveten om de problemen som nns och vad det egentligen är vi så gärna vill skydda. Dessutom tror jag att vi kan anstränga oss som mest om

vi har någon egoistiskt anledning till det. Så om eleverna lär sig att gilla att vara i naturen kommer de att se ett värde i naturen och därmed ha en vilja att värna om den även när de blir vuxna. Som vuxen kan de/vi lättare ta aktiva val exempelvis vid val av mat, kläder, politiskt parti, resmål osv.

Visst räcker det inte att enbart ha varit ute några gånger med naturskolan under uppväxten. Jag tror dock att det kan vara en viktig länk i kedjan av att bygga upp ett mer hållbart samhälle! Hoppas att hållbar utveckling verkligen förankras så mycket i den ordinära undervisningen som det står i läroplanen och att det bara blir er och er naturskolor – mycket bra när kommuner tänker långsiktigt och satsar pengar på detta.

B R
H N

10 år med Bladet

Det var på årsmötet i Halmstad 2002 som jag fick den mycket överraskande frågan av dåvarande Bladet-redaktören Germund Sellgren om jag ville ta över arbetet som redaktör för Bladet. Svaret överraskade mig också och jubileumsnumret nr 3 2002 blev det första numret jag gjorde. Nu har det plötsligt gått 10 år och det är dags för ett jubileumsnummer igen. Den största förändringen för läsarna under denna tid är nog att Bladet nu görs i färg, tack och lov. I november 2008 förstörde jag sista färgbilden genom att klicka på gråskala i bildbehandlingsprogrammet.

Bladet nr 3/2004 blev ett mycket betydelsefullt specialnummer som handlade om att lära in matematik ute. Embryot fanns redan i form av ett grönt häfte som Kajsa Molander skrivit tidigare. Specialnumret blev början på arbetet med första boken i Att lära in ute-serien.

Den största förändringen för mig själv, förutom att jag har en bättre

Bladet nr 3
2002

dator och ett bättre program nu, är att jag nu har tre barn. Tiden att göra Bladet har krymt. Men det är ett roligt och tillfredställande arbete som också berikats av Spotify den senaste tiden.

Tankar som ofta dyker upp är att det kanske är dags för utveckling av Bladet. Ska Naturskoleföreningen byta namn på medlemstidningen, ska det göras en radikal förändring i utformningen eller ska sättet att arbeta med textinnehållet förändras? Ni som har funderingar kring detta får gärna ringa eller maila idéer och tankar till mig eller styrelsen.

R L -M
R

NATURRUTAN

Ett enkelt sätt att växtfärga

Dela ut en plastpåse till varje elev, gärna återanvända fruktpåsar från t.ex. COOP eller ICA. Samla växter till ungefär en fjärdedels påse (en art i varje). Tillsätt $\frac{1}{2}$ tesked alun och 2-3 dl vatten i varje påse. Växterna ska vara ordentligt blöta. Lägg i en liten härva, gjord av 1-2 m vitt eller grått ullgarn. Våt den omsorgsfullt och göm den bland växterna. Gissa vilken färg garnet får.

Lägg påsarna i grytor med vatten, som ställts eller hängts att koka över öppen eld, ca sex påsar per gryta. Sjud påsarna i grytan en timme.

Lyft ur påsarna. Var försiktig för det är mycket varmt! Öppna påsarna, håll ur vattnet och leta fram garnet. Skölj det i vatten och vrid ur. Stämde gissningen? Gör en tofs, ett taband (snörlek) eller påta (fingervirka) ett skosnöre.

T : B E

Naturskoleföreningens årsmöte 2013 på Sydkoster

Nästa år, den 24-26 april, är ni varmt välkomna på årsmöte i vackra Bohuslän. Vi börjar runt kl. 13 med båtresa från Strömstad till Sydkoster där vi kommer att tillbringa två dygn tillsammans. Ni kommer få ta del av Sveriges första marina nationalpark och Kosters fantastiska natur, delta i workshops, lyssna på intressanta föreläsningar, diskutera föreningens arbete, umgås och byta erfarenheter med varandra. Detaljerat program och info om anmälan kommer i nästa nummer av Bladet, men se till att boka in dagarna i kalendern redan nu!

Varmt välkomna hälsar arrangörerna Kosters trädgårdar, Hunnebergs naturskola, Uddevalla natur- och kulturskola samt Ekopark Strömstad.

Läromedel

Att lära in matematik ute, 2005, bok av Molander, Bucht, Wejdmark, Lättman-Masch, Hedberg, 50 kr inkl moms.

Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in matematik ute 2, 2012, bok av Molander, Bucht, Wejdmark, Lättman-Masch, 218 kr inkl moms.

Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in engelska ute, 2007, bok av Lotta Carlegård. 146 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Leka och lära matematik ute. Förskolan. 2007, Bok av Molander, Strandberg, Lättman-Masch, Wejdmark, Bucht, Kjellander. 192 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in ute året runt, 2007, bok av Lättman-Masch och Wejdmark, Nynäshamns Naturskola, 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära teknik ute, 2009, bok av Carina Brage. 176 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in svenska ute, 2010, bok av Lättman-Masch, Wejdmark, Wohlin, Persson, Grantz, Lindblad, Sang. 218kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Naturpedagogik, bok av Germund Sellgren, 415 kr exkl moms, www.gleerups.se

Utomhusdidaktik, bok av Lundegård, Wickman, Wohlin, Studentlitteratur

Naturkontakt, berättelser, bok av Ammi Wohlin, ammi.wohlin@telia.com, ammi.wohlin@hallbarframtid.se

Smådjur i Kristianstads vattenrike, häfte 30 kr, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Vattenrikesnurran, 300 kr för 15 st, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Vattenexperiment, häfte 40 kr, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Energikompendium, 40 kr, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Musik-CD, Välkommen in i naturen, omarbetad och nyinspelad släpps våren 2012, Gerd Strandberg, www.naturogon.se

Musik-CD, Med öppna ögon, Gerd Strandberg, www.naturogon.se

Musik-CD, Matematikmusik, Gerd Strandberg, www.naturogon.se

Sinnenas skog, miljöpedagogik på Pereyra, 60 kr, info@framtidstjorden.se

Smådjur på land, häfte 30 kr, Falu Naturskola, naturskolan@falun.se

Upplev naturen med alla sinnen, både på svenska och engelska, häfte för er som arbetar med funktionshindrade, 125 kr + porto, Vuxenhabiliteringen 018-611 6774

Vattenkort med vattendjur, 50 kr inkl moms, 021- 530 60, jan-christer.svensk@vasteras.se

CD-skiva med vattendjur, bilder att fritt användas, 250 kr inkl moms, 021-530 6, jan-christer.svensk@vasteras.se